

UTJECAJ GLOBALIZACIJE NA RURALNI RAZVOJ U REPUBLICI HRVATSKOJ

Jurjević, Josip

Undergraduate thesis / Završni rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of economics Split / Sveučilište u Splitu, Ekonomski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:124:050981>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-28**

Repository / Repozitorij:

[REFST - Repository of Economics faculty in Split](#)

**SVEUČILIŠTE U SPLITU
EKONOMSKI FAKULTET**

ZAVRŠNI RAD

**UTJECAJ GLOBALIZACIJE NA RURALNI
RAZVOJ U REPUBLICI HRVATSKOJ**

Mentor:

Izv. Prof.dr.sc. Vladimir Šimić

Student:

Josip Jurjević

Split, rujan 2019.

SADRŽAJ

1. UVOD	1
1.1. Definicija problema	1
1.2. Cilj rada	1
1.3. Metode rada	2
1.4. Struktura rada	2
2. OSNOVNE ZNAČAJKE GLOBALIZACIJE	3
2.1. Definiranje globalizacije	3
2.2. Međunarodne institucije na globalnom tržištu	4
2.3. Utjecaj globalizacije na ruralni razvoj	5
2.4. Razvojna strategija	8
3. OSNOVNE ZNAČAJKE RURALNOG RAZVOJA	12
3.1. Definiranje ruralnog razvoja	12
3.2. Zajednička poljoprivredna politika	14
3.3. Program ruralnog razvoja Republike Hrvatske	16
3.4. Program ruralnog razvoja Europske unije	19
4. ANALIZA POLJOPRIVREDE I EUROPSKOG POLJOPRIVREDNOG FONDA ZA RURALNI RAZVOJ	22
4.1. Udio poljoprivrede u bruto domaćem proizvodu Republike Hrvatske	26
4.2. Zaposleni u poljoprivredi	27
4.3. Europski fond za regionalni razvoj	28
5. ZAKLJUČAK	30
POPIS LITERATURE	31
POPIS ILUSTRACIJA	33
SAŽETAK	33
SUMMARY	34

1. UVOD

1.1. Definicija problema

“Sa stajališta nacionalne države, globalizacija se može dvojako shvatiti: (1) ekonomski, kao prijetnja nacionalnoj ekonomiji, politički, kao ugrožavanje suvereniteta nacionalne države, kulturalno, kao dezintegracija povijesno-kulturnog identiteta, (2) kao integracija i mogućnost participacije u globalnom društvu. Razvoj se pak može koncipirati i vrednovati sukladno ciljevima na nacionalnoj razini i ciljevima na globalnoj razini. Zato razvoj i globalizacija nisu neproblematični pojmovi i neproturječni procesi, ali potiču razmišljanja o drugačijem pristupu ruralnom razvoju na prijelazu stoljeća¹. Ruralni razvoj usmjeren je na unaprjeđenje gospodarskog rasta, modernizaciju sustava kao i povećanje poljoprivredne proizvodnje. “Suvremena definicija pojma ruralni razvoj podrazumijeva integralni i višesektorski te održivi razvoj ruralnog prostora. Integralni, odnosno cjelovit razvoj ruralnih područja bitan je zbog diverzifikacije ruralne ekonomije koja se u vrijeme suvremenih strukturnih procesa i zbivanja suočava s brojnim problemima poput depopulacije, starenja stanovništva, fosilizacije pejzaža te generalno sve lošijim socio-ekonomskim pokazateljima koji čine ovaj prostor pasivnim i nepoželjnim za život². Ruralni razvoj drugi je stup Zajedničke poljoprivredne politike. Financiran je sredstvima Europskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj (EPFRR). Dugoročni je cilj ruralnog razvoja povećanje konkurentnosti poljoprivrede, održivo upravljanje prirodnim resursima i uravnotežen razvoj ruralnih krajeva. Predmet istraživanja ovoga rada odnosi se na analizu utjecaja globalizacije na ruralni razvoj u Republici Hrvatskoj.

1.2. Cilj rada

Cilj je ovoga rada predstaviti osnovne značajke ruralnog razvoja. Pored toga, cilj je ovoga rada analizirati utjecaj globalizacije na ruralni razvoj u Republici Hrvatskoj. Istraživačka pitanja koja se postavljaju u ovom radu jesu:

1. Što je globalizacija?
2. Što je ruralni razvoj?
3. Što je Zajednička poljoprivredna politika?
4. Kako je utjecala globalizacija na ruralni razvoj u Republici Hrvatskoj?
5. Kakvo je stanje glede poljoprivrede u Republici Hrvatskoj?

¹ Cifrić, I. (2000): Globalizacija i ruralni razvoj, Sociologija i prostor (146), str. 388, URL: <https://hrcak.srce.hr/119977> (18.8.2019.)

² HMRR.hr, URL: <http://www.hmrr.hr/hr/ruralni-razvoj/sto-je-to-ruralni-razvoj/> (10.8.2019.)

1.3. Metode rada

Najvažniji izvori podataka za pisanje ovog rada su knjige i znanstveni članci iz područja ruralnog razvoja. Osim toga korišteni su i izvori sa internetskih stranica. Znanstvene metode koje su se koristile u radu jesu: metoda analize i sinteze, metoda generalizacije, metode indukcije i dedukcije, metoda komparacije te metoda klasifikacije.

1.4. Struktura rada

Rad se sastoji od pet poglavlja. U uvodnom dijelu definirana je tema rada. Nakon toga, u drugom dijelu analiziraju se osnovne značajke globalizacije. U trećem dijelu analizirane su osnovne značajke ruralnog razvoja. U četvrtom dijelu analiziran je Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj. U petom dijelu iznesen je zaključak. Na kraju rada nalazi se popis literature i popis ilustracija.

2. OSNOVNE ZNAČAJKE GLOBALIZACIJE

2.1. Definiranje globalizacije

Proces globalizacije počinje industrijskom revolucijom i kapitalističkim načinom proizvodnje, čiji je cilj stjecanje i povećanje profita. Profit se može povećati uz brži rast proizvodnje od troškova, ili smanjenjem troškova uz istu razinu proizvodnje, ili oboje. Industrijska revolucija i tehnološki napredak smanjivali su troškove proizvodnje, i omogućavali stvaranje novih proizvoda. Proces globalizacije potaknut je osobito tehnološkim napretkom.

Globalizacija, u najširem smislu, predstavlja proces širenja i jačanja veza na svjetskom nivou. Te veze mogu biti ekonomske i neekonomske prirode. Bitna determinanta ovog procesa je tehnološki razvoj. Proces globalizacije u suvremenom smislu riječi počinje poslije Drugog svjetskog rata, a snažnije se počinje osjećati 1960-tih godina. Neprestani tehnološki napredak utjecao je na smanjenje transportnih i komunikacijskih troškova, tako da oni danas ne predstavljaju značajniju prepreku međunarodnoj razmjeni.

„Pojam globalizacije može se shvatiti i definirati na različite načine. Jedan definira globalizaciju kao pozitivan i optimističan proces koji donosi razvitak tehnologije, proširenje tržišta, veći profit, lagodniji život, znanstveni napredak, raspad diktatorskih režima i užitak potrošnje, tj. kao nužnost povezivanja svijeta bez nacionalnih granica. Drugi definira globalizaciju kao nužno zlo; prevlast ekonomskih velelesila u svim aspektima života: ekonomiji, politici, znanosti i kulturi – dakle, kao oblik kolonijalizma i imperijalizma nad malim narodima“³.

„Stvaranje globalnog tržišta i prihvaćanje teze o slobodnom tržištu potencira nejednakost za države različitog stupnja razvoja. Snažnije razvijene države mogu lakše otvoriti svoja gospodarstva nego što je to primjer u siromašnim zemljama. Za razvijene zemlje ona predstavlja pristup na inozemna tržišta bez ograničenja na izvoz robe ili uvoz sirovina potrebnih za vlastitu proizvodnju. S druge strane, jedni od češćih kršitelja pravila slobodne trgovine upravo su neka od najrazvijenijih svjetskih gospodarstava. Ona su, naime, uvela najoštrije trgovinske barijere

³ Galović, T. (2017): Putevima krupnog kapitala I globalizacije, str. 17, URL: https://bib.irb.hr/datoteka/904799.Galovic_2017_e_izdanje.pdf

za uvoz poljoprivrednih i tekstilnih proizvoda koji su od najvećeg značaja za izvoz manje razvijenih zemalja⁴.

„Nedostaci globalizacije najviše utječu na mala i slabije razvijena gospodarstva. Učinci se mogu ogledati u sljedećem: sigurnost zaposlenja postaje sve dvojbenija - sindikati gube moć, povećava se jaz između bogatih i siromašnih slojeva društva, valutne krize sve su učestalije, pojavljuje se monopol, povećava se broj nezaposlenih, povećava se razina siromaštva, iskorištava se radna snaga⁵.

„Pozitivni učinci globalizacije spominju se i u kontekstu veće socijalne integracije, povećanja svijesti o prevenciji i onečišćenju okoliša, povećane interakcije različitih kultura, veće dostupnosti i bržeg prijenosa informacija, većih sloboda, jednakosti i prava. Jedinstveno svjetsko tržište i ubrzani ekonomski procesi omogućuju uključivanje siromašnijih država u proces globalizacije i pritom osiguravaju njihov eksponencijalni gospodarski rast. Tako ojačana gospodarstva i njihova modernizacija rezultiraju poboljšanjem kvalitete ljudskih života. Također, navode se povećana inozemna ulaganja kao pokretač njihova oporavka⁶.

2.2. Međunarodne institucije na globalnom tržištu

Kako proces globalizacije nadilazi nacionalne granice i opseg poslova multinacionalnih kompanija značajniji je od bruto nacionalnog dohotka pojedinih zemalja, trebalo bi spomenuti i međunarodne institucije koje su osnovni akteri na svjetskom tržištu. To su WTO, IMF i Svjetska banka.

WTO (World Trade Organization) je svjetska trgovinska organizacija koja je osnovana 1944. Godine sporazumom u Marrakeshu i to je jedina svjetska organizacija koja se bavi pravilima trgovine na svjetskoj razini. Uloge su joj provedba trgovinskih sporazuma organizacije,

⁴ Galović, T. (2017): Putevima krupnog kapitala i globalizacije, str. 21

⁵ Ibidem str. 24

⁶ Ibidem str. 24

rješavanje trgovačkih sporova, nadzor nad nacionalnim trgovinskim politikama te suradnja s drugim međunarodnim organizacijama.

IMF (International Monetary fond) to jest međunarodni monetarni fond koji je osnovan 1945. Godine s ciljem obnove i očuvanja stabilnih tečajeva, davanja zajmova članicama u teškoćama i definiranja pravila znatnije promjene tečaja. IMF kontrolira i prati ključne ekonomske pokazatelje članica kako bi mogli ocjeniti i preporučiti mjere gospodarske politike svojim članicama.

WB (World Bank) je svjetska banka koja je počela djelovati 1947. Godine i članstvo joj je uvjetovano članstvom u MMF-u. Temeljni cilj joj je dugoročni razvoj gospodarstva. Svjetska banka financira programe razvoja i njena ocjena često služi kao indikator kvalitete investicijskog projekta.

2.3. Utjecaj globalizacije na ruralni razvoj

Zahvaljujući globalizaciji, Hrvatska sve više povećava izvoz. U nastavku slijedi tablični prikaz kretanja izvoza Hrvatske u milijunima eura, u razdoblju od 2007. do 2017. godine (Tablica 1).

Tablica 1. Kretanje izvoza Republike Hrvatske, 2007.-2017.

GODINA	IZVOZ
2007.	17,131.3
2008.	18,519.0
2009.	15,566.8
2010.	16,983.5
2011.	18,064.7
2012.	18,265.2
2013.	18,712.4
2014.	19,661.2

2015.	21,471.5
2016.	22,731.8
2017.	25,026.9

Izvor: Europa.eu, URL:

<https://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&plugin=1&language=en&pcode=tec00110> (20.8.2019.)

Iz ove tablice je jasno vidljivo da je izvoz Republike Hrvatske imao očekivani pad 2009. godine s obzirom da je tad počela najveća recesijska kriza nakon Drugog svjetskog rata i većina nacionalnih ekonomija su doživjele veliki pad u tom razdoblju, no već 2010. godine počinje rast izvoza koji traje sve do danas zahvaljujući procesu globalizacije i integraciji sa inozemnim tržištima.

Hrvatska može ostvariti svoj razvoj kao dio globalizacije koristeći se resursima kojima konkurira na tržištu kao što su turizam, planine, šume, energenti i ostalo. Obzirom na to Hrvatska bi trebala prihvatiti sve izazove koje donosi globalizacija što bi joj pomoglo pri uklapanju u suvremene tijekove cirkulacije robe, usluga, kapitala, tehnike i tehnologije. Jedan od problema koji trenutno prati Hrvatsku je što ne postoji dugoročna razvojna strategija.

“Globalizacijski procesi utječu na promjene ruralnosti s kojima se mijenja vrijednost ruralnih prostora i ruralne kulture. Ruralni svijet dio je tzv. četvrtog svijeta (prirodnoga, raznolikoga, autohtonoga, lokalnoga, samoodrživoga) – prirodne i kulturne neponovljivosti, pa stoga on kao da ima vrijednost sam po sebi. Ideja “održivosti” mijenja odnos prema selu i poljoprivredi u dva smjera: u smjeru primjene genske tehnologije, kao nastavak modernizacijskog tijeka, i u smjeru održanja njihove ruralne izvornosti, kao zaštita prirodne i kulturne baštine. Ruralni razvoj treba koncipirati u pravcu ostvarivanja trostrukog cilja: zaštite biosfere, gospodarske stabilnosti i jednakosti socijalnih šansi”⁷.

Kada se govori o utjecajima globalizacije na ruralni razvoj, prije svega treba istaknuti ruralni identitet. Naime, globalizacijski procesi narušavaju identitet ruralnog područja. Modernizacija i tehnološki napredak sve više utječe na ruralna područja.

⁷ op. cit. Cifrić (2002), str. 387

Globalizacija pogađa sve strukture pa tako i ruralne. Pritom neke strukture prihvaća kao funkcionalne globalnosti, a neke razara. Globalizacija kao nadnacionalna razina društvenosti podrazumijeva zadržavanje nekih uloga ruralnosti i njihovo globaliziranje, pa sukladno organizaciji svijeta omogućava opstojnost ruralnosti, jer neke strukture ostaju nepromijenjene.

Industrijalizacija povijesno razara ruralnost iscrpljivanjem resursa (ljudi, prirodnih dobara) u cilju razvoja nacionalne ekonomije, a globalizacija selektivno uključuje ruralne resurse u globalno društvo, i to one čija prepoznata težina ima mnogo veće značenje od lokalne ili nacionalne. Time ona omogućava očuvanje identiteta ruralnosti⁸.

Jedan od vidova globalizacije je i proces europskog integriranja koji obuhvaća sve procese institucionalne, gospodarske i političke suradnje i integracije država na europskom kontinentu. Najbolji primjer europskih integracija je Europska unija koja se zalaže za zaštitu i promociju ljudskih prava, slobodniju trgovinu između članica i za promicanje gospodarskog i društvenog napretka i visokog stupnja zaposlenosti, kao i postizanje uravnoteženog i održivog razvoja stvaranjem područja bez unutarnjih granica. Jedno od tijela Europske unije je Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj(EAFRD) i taj fond je usmjeren na umanjenje gospodarskih razlika između regija EU kroz razvoj poljoprivrednog sektora. Iz toga je vidljiv značajan utjecaj globalizacije na ruralni razvoj u Republici Hrvatskoj.

Globalizacija i otvaranje hrvatskog društva svjetskim integracijama ima šansu postupnog, ali i planiranog prekida s logikom ograničavanja vrijednosti ruralnoga. Formira se svijest o vrijednosti ruralnoga samoga po sebi, svijest o kulturnoj vrijednosti ruralnoga i njegovoj vrijednosti na globalnoj razini. Ta svijest počiva na činjenici da ruralno nije, jednostavno samo po sebi, pretpostavka za uvjete društvenog razvoja o kojoj se ne mora mnogo brinuti, nego da tu pretpostavku treba jednako tako uvažavati i održavati kao što se to čini sa svim drugim razvojnim strukturama⁹.

U uvjetima globalizacije ruralni razvoj također pretpostavlja sustavno ekološko vrednovanje ekonomskih učinaka. Za ruralni razvoj nisu dovoljni samo poželjni ciljevi i odgovorna rasprava o njemu. Nužno je sustavno istraživati ruralni kompleks, prije svega multidisciplinarno.

⁸ Ibidem, str. 390

⁹ Ibidem

Modernizacija poljoprivrede djelovala je na ruralnu kulturu promjenom načina života. I dok je, s jedne strane, povećala materijalni standard, s druge je dekomponirala ekološke i kulturne sustave, tako da nestaju raznolikost ekosustava i raznolikost lokalnih kultura.

Kultura je vrlo kompleksan i širok pojam. Ukratko, kultura predstavlja način života u zajednici. Ona objašnjava način funkcioniranja određene zajednice. U sebi objedinjuje način života, norme, razne vrijednosti, priče i sl. Kultura predstavlja sve što je čovjek ostvario i prihvatio kao vrijednosti. Svaka zemlja ima svoju kulturu. To je ono po čemu se zemlje razlikuju i upravo je zato potrebno naglašavati važnost kulture. Prema mnogim autorima, kultura predstavlja model svih prilagodbi: materijalnih ili duhovnih, koje je društvo prihvatilo kao tradicionalni način rješavanja problema svojih članova. Također, kultura obuhvaća sve institucionalizirane načine kao što su vjerovanja, norme, vrijednosti i kulturne pretpostavke koje reguliraju ponašanje. Kultura određuje kako članovi pojedinog društva misle i osjećaju. Ona usmjerava postupke i definira svjetonazor zajednice. Bez kulture, nema društva. Kulturu je važno poštivati i njegovati jer ona je identitet određenog kraja, određene skupine po kojim se razlikuju od drugih.

U današnjem svijetu, koje karakteriziraju nagle promjene, u kojem dolazi do promjena na tržištu zahvaljujući globalizaciji i napretku tehnologije, kultura postaje jedan od rijetkih elemenata po kojima se narodi razlikuju. Upravo zato, potrebno je njegovati i zaštititi kulturu svakog naroda. Ruralni razvoj potrebno je poticati jer se tako štiti identitet zajednice, podupire se poljoprivreda i održivi razvoj. Modernizaciju i napredak u tehnologiji, nemoguće je izbjeći, no to treba pravilno iskoristiti.

Zaključno, globalizacija kao nadnacionalna razina društvenosti podrazumijeva zadržavanje nekih uloga ruralnosti i njihovo globaliziranje, pa sukladno organizaciji svijeta omogućava opstojnost ruralnosti, jer neke strukture ostaju nepromijenjene. Kao glavni nedostatak može se izdvojiti narušavanje kulture zajednice. Sve je manje ljudi koji se bave poljoprivredom što je prema mišljenju autora zbilja loše. Potrebno je kreirati politiku koja će motivirati mlade da se bave takvim poslovima i ostaju živjeti u takvim područjima.

2.4. Razvojna strategija

Ograničavajući čimbenici provedbe politike regionalnog razvoja jesu sljedeći:

- nedostatak financijskih sredstava,

- nedostatak prioritizacije odnosno široko definirani prioriteti,
- spori učinak,
- osobne i poduzetničke slobode i navike,
- neuključenost sektora odnosno sektorska podijeljenost.

Trenutno je na snazi Strategija regionalnog razvoja Republike Hrvatske za razdoblje do kraja 2020. godine. “Prilikom utvrđivanja regionalnih razvojnih problema i potreba, uključeni su bili prije svega dionici lokalne i regionalne razine te je naglasak stavljen na njihovo viđenje i razumijevanje razvojnih problema s kojima se izravno i svakodnevno suočavaju i kao stručnjaci u svom području i kao građani koji žive na određenom području te se koriste uslugama javnog sektora. Budući da su među članovima partnerskih vijeća statističkih regija i predstavnici nacionalnih institucija, nalazi utvrđeni na regionalnoj i lokalnoj razini tijekom konzultacija propitivani su i s nacionalne razine kako bi se u što većoj mjeri objektivizirali subjektivni dojmovi lokalnih dionika¹⁰. U nastavku se razmatraju ciljevi Strategije.

Vodeći se općim ciljem politike regionalnog razvoja, a to je: pridonijeti društveno gospodarskom razvoju Republike Hrvatske, u skladu s načelima održivog razvoja, stvaranjem uvjeta koji će svim dijelovima zemlje omogućavati jačanje konkurentnosti i realizaciju vlastitih razvojnih potencijala, Strategijom su definirana tri strateška cilja politike regionalnog razvoja¹¹:

1. povećanje kvalitete života poticanjem održivog teritorijalnog razvoja,
2. povećanje konkurentnosti regionalnoga gospodarstva i zaposlenosti,
3. sustavno upravljanje regionalnim razvojem.

Prvi cilj, povećanje kvalitete života poticanjem održivog teritorijalnog razvoja obuhvaća sinergiju različitih aspekata razvoja društva, prostora i okoliša objedinjavajući, s jedne strane, mjere vezane uz unaprjeđenje regionalnih i lokalnih razvojnih kapaciteta te podizanje razine znanja i sposobnosti za poboljšanje kvalitete života i, s druge strane, mjere osiguranja i unaprjeđenja osnovne lokalne i regionalne infrastrukture.

Drugi cilj, povećanje konkurentnosti regionalnoga gospodarstva i zaposlenosti podržava razvoj regionalnoga i lokalnoga gospodarstva, i to unaprjeđenjem gospodarske infrastrukture,

¹⁰ Strategija regionalnog razvoja Republike Hrvatske za razdoblje do kraja 2020. godine, str. 1

¹¹ Ibidem

stvaranjem poticajnoga poslovnog okruženja te jačanjem ljudskih potencijala i poticanjem obrazovanja povezano s potrebama gospodarstva na regionalnoj i lokalnoj razini.

I posljednji cilj, sustavno upravljanje regionalnim razvojem sadržava različite vidove regionalnog razvojnog upravljanja usmjerene na pružanje odgovarajućega institucionalnog okruženja i potpore razvoju odgovarajućih tematskih područja. Cilj se odnosi na uređenje procesa planiranja, provedbe, praćenja i vrednovanja provedbe razvojnih politika na svim razinama upravljanja, zatim na usklađivanje javnih politika i zakona na nacionalnoj i regionalnoj razini u svim sektorima te na jačanje financijskih i administrativnih sposobnosti dionika na lokalnoj i regionalnoj razini.

2020. godina vrlo je blizu, a ono što je potrebno jest provesti politiku regionalnog razvoja. “Nije jednostavno definirati što se sve može smatrati provedbom politike regionalnog razvoja. U najužem smislu, provedba bi se odnosila na izvršavanje aktivnosti propisanih Zakonom o regionalnom razvoju. U širem smislu, provedba politike regionalnog razvoja može obuhvatiti bilo koju aktivnost kojom se doprinosi ciljevima regionalnog razvoja odnosno kojom se podržava jačanje konkurentnosti i ostvarivanje specifičnih razvojnih potencijala svih dijelova zemlje”¹². Pored toga, potrebno je provesti stratešku procjenu utjecaja na okoliš.

“Strateška procjena utjecaja na okoliš je postupak kojim se procjenjuju vjerojatno značajni utjecaji na okoliš koji mogu nastati provedbom strategije, plana ili programa. Ovaj postupak uključuje određivanje sadržaja strateške studije, izradu strateške studije i ocjenu cjelovitosti i stručne utemeljenosti strateške studije”¹³.

Strateška procjena obvezno se provodi za¹⁴:

- “strategije, planove i programe, uključujući njihove izmjene i dopune koji se donose na državnoj, područnoj (regionalnoj) te na lokalnoj razini, iz područja: poljoprivrede, šumarstva, ribarstva, energetike, industrije, rudarstva, prometa, elektroničkih komunikacija, turizma, prostornog planiranja, regionalnog razvoja, gospodarenja otpadom i vodnog gospodarstva kada daju okvir za zahvate koji podliježu ocjeni o potrebi procjene utjecaja na okoliš, odnosno procjeni utjecaja na okoliš

¹² Regionalni razvoj, URL: <http://regionalni.weebly.com/provedba.html> (15.8.2019.)

¹³ Ministarstvo zaštite okoliša i energetike, URL: <https://puo.mzoip.hr/hr/spuo.html> (15.8.2019.)

¹⁴ Ibidem

- strategije, planove i programe uključujući njihove izmjene i dopune čija se provedba financira iz sredstava Europske unije
- strategije, planove i programe za koje se prema posebnom propisu iz područja zaštite prirode utvrdi da mogu imati značajan negativan utjecaj na ekološku mrežu”.

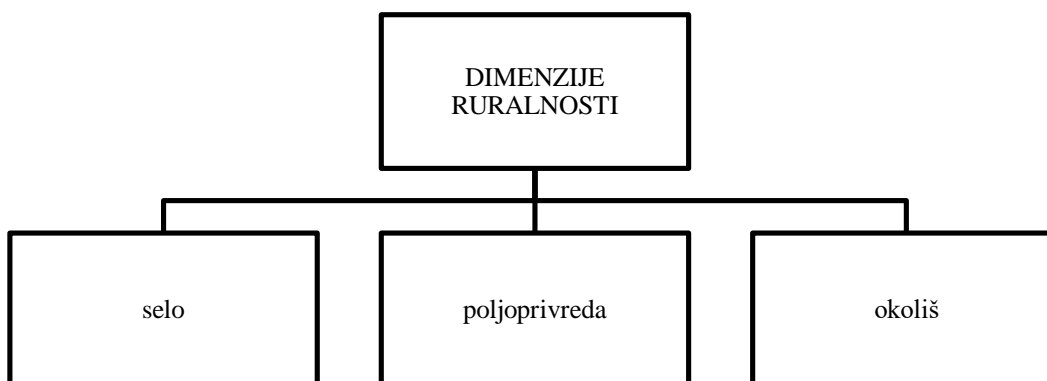
3. OSNOVNE ZNAČAJKE RURALNOG RAZVOJA

3.1. Definiranje ruralnog razvoja

Na selo i ruralnost sve se manje gleda kao zaostalost i neperspektivnost, a sve više kao ekološke vrijednosti.“ Širenje ekološke krize i globalizacijski procesi doveli su u pitanje dominirajuću tezu o modernizaciji sela i poljoprivrede, koja je pretpostavljala da će promjene u nerazvijenim društvima slijediti pravac promjena razvijenih društava. Selo i poljoprivreda u razvojnom su smislu uvijek bili nekoliko koraka iza grada i industrije. Međutim, takvo se načelno stajalište mijenja. U teorijskom i praktičnom pogledu danas su dva nezaobilazna pojma u kontekstu kojih se govori o ruralnom razvoju¹⁵:

1. razvoj – promjene s očekivanim prosperitetom, i
2. globalizacija – povezivanje i očekivano planetariziranje života“.

Ruralnost sadrži tri dimenzije (Slika 1).

Slika 1. Dimenzije ruralnosti

Izvor: izrada autora prema Cifrić (2000)

“Ruralni razvoj označava shvaćanje o objektivnim promjenama struktura ovih dimenzija, i to onakvih kakve se planiraju, očekuju i priželjkuju, sa što manje nekontroliranih utjecaja i neočekivanih posljedica“¹⁶. “Diverzifikacija ruralnog gospodarstva ključna je iz razloga što čini preduvjet demografske stabilizacije koja pak, predstavlja, osnovu za održivost svih komponenti razvoja. Održivost je ključna komponenta razvojnog procesa radi nužnosti uravnoteženja

¹⁵ op. cit. Cifrić (2000) str. 388

¹⁶ Ibidem

razvoja društva, gospodarstva i okoliša koja vodi do postojanog i kontinuiranog razvoja, a bez opasnosti za ugrožavanje bilo kojeg elementa koji čini integralni dio razvojnog procesa. Krajnji cilj jasno je definiran razvojni put koji će dovesti do gospodarske, društvene i političke promjene u svrhu poboljšavanja kvalitete života cjelokupne populacije ruralnog prostora¹⁷.

Kada se govori o održivosti svakako se treba spomenuti povezanost održivosti i turizma, s obzirom da se Hrvatska u većoj mjeri oslanja na turizam a ponuda u turizmu se bazira na prirodnim ljepotama a ne kvalitetnim sadržajima i događajima. Samim time potrebno je uvidjeti ukoliko se Hrvatska ne bude odgovorno odnosila prema svojim prirodnim resursima(odlaganje otpada, uništavanje obale, sječa šuma itd.) doći će do opadanja prihoda od turizma što je veoma opasno ako se država previše oslanja na turizam. Stoga cilj održivog razvoja treba se temeljiti na gospodarskoj učinkovitosti, socijalnom napretku i odgovornosti prema okolišu.

“Slabo razvijen ruralni prostor loših gospodarskih i društvenih karakteristika ne predstavlja problemsko područje samo sebi već i puno širem prostoru. Naime, u kontekstu države, niska razvijenost ruralnog prostora predstavlja opterećenje razvoju zemlje u cjelini što posljedično implicira da je razvoj problemskih (većinom ruralnih) područja imperativ svake države u kojoj značajan dio teritorija i stanovništva predstavljaju prostori spomenutih karakteristika. U slučaju zapostavljanja razvoja ruralnog prostora posljedice za cijelu državu mogu biti: nekorištenje resursne osnove i slaba valorizacija postojećih strateških prednosti radi loših strukturnih pokazatelja problemskih područja te slabljenje prostorno-funkcionalne integracije teritorija zbog depopuliranosti značajnog dijela prostora. Kako bi se preokrenuli gore opisani trendovi slabljenja socio-ekonomskih pokazatelja potrebno je identificirati i aktivirati lokalne aktere koji bi postali početni pokretači razvoja svog područja. Nadalje, važan je razvitak fleksibilnog malog poduzetništva kao pokretača inovativnosti te konstruktivnog lokalnog partnerstva različitih dionika iz više sektora djelatnosti¹⁸.”

Ono što autor smatra važnim za istaknuti jest kako ruralni razvoj nije važan zbog ekonomije i tehnologije. Ruralni razvoj važan je zbog kulture određene zajednice. U današnjem užurbanom, globaliziranom svijetu, teško je održati kulturu i identitet zajednice. Globalizacijski procesi utjecali su na ruralna područja. Seoska područja danas nisu onakva kakva su nekad bila. Većina je seoskih područja bila nerazvijena. Danas, situacija se značajno popravila. No u takvim

¹⁷ HMRR.hr, URL: <http://www.hmrr.hr/hr/ruralni-razvoj/sto-je-to-ruralni-razvoj/> (18.8.2019.)

¹⁸ Ibidem

uvjetima gubi se identitet zajednice. Sve se manje ljudi bavi poljoprivredom, kao što i sve manji broj ljudi, posebice mladih, živi u ruralnim područjima. Ruralni razvoj drugi je stup Zajedničke poljoprivredne politike.

3.2. Zajednička poljoprivredna politika

“Zajednička poljoprivredna politika (ZPP) skup je mjera i programa subvencioniranja poljoprivrede u Europskoj uniji. Cilj te politike jest osiguranje razumnih cijena i prihvatljive kvalitete poljoprivrednih proizvoda za europske potrošače, zadovoljavajućeg dohotka poljoprivrednika u EU i očuvanje ruralnog nasljeđa. ZPP je jedna od najvažnijih politika što ih EU provodi, te se na nju troši gotovo polovica proračuna Unije”¹⁹.

Ciljevi ZPP-a ovako su definirani prema članku 33. Rimskog ugovora²⁰:

- podizanje poljoprivredne produktivnosti promicanjem tehničkog napretka, racionalnog razvoja poljoprivredne proizvodnje i optimalnog iskorištenja proizvodnih činitelja, posebno radne snage,
- osiguravanje životnog standarda poljoprivredne populacije, osobito podizanje prihoda osoba koje se osobno bave poljoprivredom,
- stabilizacija tržišta,
- sigurnost opskrbe tržišta,
- osiguranje poljoprivrednih proizvoda za potrošače po razumnim cijenama.

Ono što je važno istaknuti jest kako se ZPP zasniva na tri temeljna načela (Slika 2).

¹⁹ Kersan-Škreb, M. (2008): Zajednička poljoprivredna politika Europske unije, Financijska teorija i praksa, 32 (4), str. 543, URL: <https://hrcak.srce.hr/34070> (18.8.2019.)

²⁰ Ibidem

Slika 2. Tri temeljna načela ZPP

Izvor: izrada autora prema Kersan-Škreb (2008)

Prema slikovnom prikazu, vidljivo je kako su tri temeljna načela ZPP²¹:

- “Jedinstveno tržište ima dva značenja: primjenu (na poljoprivredne proizvode) pravila o slobodnom prometu robe između država članica i određivanje zajedničkih cijena i pomoći, bez obzira na sjedište ekonomskog subjekta. Korektna primjena tog načela zahtijeva zajedničko reguliranje cijena, isplaćivanja pomoći i pravila konkurencije, harmonizaciju propisa o zdravstvenom osiguranju i administrativnim postupcima, kao i zajedničku vanjskotrgovinsku politiku.
- Prednost Unije. Tim načelom osiguravaju se aktivnosti na dva stupnja: davanje prednosti poljoprivrednim proizvodima iz Unije pred uvoznim proizvodima i zaštita unutarnjeg tržišta od poremećaja izazvanih nekontroliranim uvozom poljoprivrednih proizvoda niskih cijena, kao i od poremećaja na svjetskom tržištu.
- Financijska solidarnost. Troškovi koji proizlaze iz primjene ZPP-a moraju biti podijeljeni među svim zemljama članicama, bez obzira na njihov nacionalni interes”.

Europska unija zalaže se za ruralni razvoj. Prvenstveni je cilj Europske unije promicati mir, vrijednosti i raditi na dobrobit svojih građana. Jamče slobodu, sigurnost i pravdu bez unutarnjih granica. Zajedničkim naporima ulažu u održivi razvoj na temelju uravnoteženog gospodarskog rasta i stabilnosti cijena. Cilj je stvoriti visoko konkurentno tržišno gospodarstvo s punom zaposlenosti i društvenim napretkom. Zahvaljujući kvalitetnom ruralnom razvoju,

²¹ Ibidem

gospodarstvo može ostvariti konkurentsku prednost. Europska unija nudi razne fondove pomoću kojih se razvijaju ruralna područja.

Na godišnjoj razini Europska komisija dijeli 20 milijardi eura na privatne i javne organizacije te udruge. Sredstva se dodjeljuju kroz više od 350 programa u područjima jačanja kapaciteta i izgradnje institucija, prekogranične suradnje, regionalnog razvoja, razvoja ljudskih potencijala, ruralnog razvoja, okoliša, obrazovanja, urbanog razvoja, poljoprivrede, zdravlja, energetske učinkovitosti, prometa, istraživanja, turizma, inovacija i sl.

Pravilnim korištenjem i implementacijom europskih fondova zemlja se gospodarski razvija i povećava konkurentnost. Prema definiciji Svjetskog gospodarskog foruma, konkurentnost je skup institucija, politika i faktora koji određuju razinu produktivnosti u nekoj zemlji. Konkurentnost je sposobnost zemlje da u uvjetima globalizacije osigura održivi rast produktivnosti, zaposlenosti i kvalitete života. Treba istaknuti da je konkurentnost višedimenzionalna kategorija koja se može promatrati u smislu cjelokupne nacionalne ekonomije, sektora, djelatnosti, ali i samog poduzeća, što implicira mogućnost promatranja konkurentnosti na makro i mikro razini. Iz navedenoga proizlazi složenost samog pojma, ali i nepostojanje općeprihvaćene definicije konkurentnosti od strane teoretičara koji proučavaju ovaj problem.

Konkretno što se Hrvatske tiče, mnogo je problema koje pogađaju Hrvatsku i ukoliko se problemima ne pristupi organizirano i kvalitetno, pitanje je kakva će biti situacija s rastom i razvojem zemlje. Prema mišljenju autora, Hrvatska se najviše oslanja na turizam, dok s druge strane zanemaruje ruralni razvoj, tehnološka otkrića, inovacije, cjeloživotno učenje i tome slično. Takav sustav dugoročno nije održiv, a svakako, država je već sada u ozbiljnim problemima. Treba biti optimističan, no i realan. Ukoliko se skoro situacija ne bude promijenila, upitan je rast i razvoj, kao i konkurentnost gospodarstva Hrvatske. Na tom putu svakako mogu pomoći europski fondovi koje treba maksimalno iskoristiti.

3.3. Program ruralnog razvoja Republike Hrvatske

Program ruralnog razvoja Republike Hrvatske za razdoblje 2014. – 2020. službeno je odobren sredinom 2015. godine. Njegova ukupna alokacija iznosi 2.383 milijarde eura, od čega se 2.026 milijarde eura financira iz Europskog fonda za ruralni razvoj (EPFRR), a ostatak iz sredstava

nacionalnog proračuna Republike Hrvatske. Programom je definirano 16 mjera koje imaju za cilj povećanje konkurentnosti hrvatske poljoprivrede, šumarstva i prerađivačke industrije, ali i unaprjeđenja životnih i radnih uvjeta u ruralnim područjima općenito²². Prioriteti su prikazani na slici u nastavku (Tablica 2).

Tablica 1. Prioriteti ruralnog razvoja Republike Hrvatske

PRIORITET 1	Promicanje znanja i inovacija u poljoprivredi, šumarstvu i ruralnim područjima	Sredstva za postizanje ciljeva u okviru Prioriteta 1 raspoređena su unutar prioriteta 2-6
PRIORITET 2	Povećanje održivosti poljoprivrednih gospodarstava te konkurentnosti svih vrsta poljoprivrednih djelatnosti u svim regijama, promovirajući pri tome i inovacijske poljoprivredne tehnologije, kao i održivo upravljanje šumama	600.545.085,72
PRIORITET 3	Promicanje organiziranja lanca prehrane, uključujući preradu i trženje poljoprivrednih proizvoda, dobrobit životinja te upravljanje rizicima u poljoprivredi	237.632.367,48
PRIORITET 4	Obnavljanje, očuvanje i poboljšanje ekosustava vezanih uz poljoprivredu i šumarstvo	561.119.748,96
PRIORITET 5	Promicanje učinkovitosti resursa i pomaka prema klimatski elastičnom gospodarstvu s niskom razinom ugljika u poljoprivrednom, prehrambenom i šumarskom sektoru	170.508.210,00
PRIORITET 6	Promicanje socijalne uključenosti, smanjenje siromaštva i gospodarski razvoj u ruralnim područjima	401.382.525,79
TEHNIČKA POMOĆ		55.034.562,05
UKUPNO		2.026.222.500,00

Izvor: Informacijski centar EUROPE DIRECT Zadar.com, URL: <http://edic-zadar.com/> (18.8.2019.)

Mjere programa su sljedeće²³:

- Mjera 1 – Prenošenje znanja i aktivnosti informiranja,

²² APPRRR.hr, URL: <https://www.apprrr.hr/ruralni-razvoj/> (18.8.2019.)

²³ Ibidem

- Mjera 2 – Savjetodavne službe, službe za upravljanje poljoprivrednim gospodarstvom i pomoć poljoprivrednim gospodarstvima,
- Mjera 3 – Programi kvalitete za poljoprivredne proizvode i hranu,
- Mjera 4 – Ulaganja u fizičku imovinu,
- Mjera 5 – Obnavljanje poljoprivrednog proizvodnog potencijala narušenog elementarnim nepogodama i katastrofalnim događajima te uvođenje preventivnih aktivnosti,
- Mjera 6 – Razvoj poljoprivrednih gospodarstava i poslovanja,
- Mjera 7 – Temeljne usluge i obnova sela u ruralnim područjima,
- Mjera 8 – Ulaganja u razvoj šumskih područja i poboljšanje održivosti šuma,
- Mjera 9 – Uspostava proizvođačkih grupa i organizacija,
- Mjera 10 – Poljoprivreda, okoliš i klimatske promjene,
- Mjera 10.2. – Potpora za očuvanje, održivo korištenje i razvoj genetskih resursa u poljoprivredi,
- Mjera 11 – Ekološki uzgoj,
- Mjera 13 – Plaćanja područjima s prirodnim ograničenjima ili ostalim posebnim ograničenjima,
- Mjera 14 – Dobrobit životinja,
- Mjera 16 – Suradnja,
- Mjera 17 – Upravljanje rizicima,
- Mjera 18 – Financiranje dodatnih nacionalnih izravnih plaćanja za Hrvatsku,
- Mjera 20 – Tehnička pomoć.

Raspodjela sredstava po mjerama prikazana je u tablici u nastavku (Tablica 3).

Tablica 2. Raspodjela sredstava po mjerama

Mjera	Ukupno (€)
M1 - Prenošenje znanja i aktivnosti informiranja	13.333.333,33
M2 - Savjetodavne službe, službe za upravljanje poljoprivrednim gospodarstvom i pomoć poljopr	21.176.470,59
M3 - Sustavi kvalitete za poljoprivredne proizvode i hranu	7.058.823,53
M4 - Ulaganja u fizičku imovinu	667.058.823,53
M5 - Obnavljanje poljoprivrednog proizvodnog potencijala narušenog elementarnim nepo- godama	118.117.647,06
M6 - Razvoj poljoprivrednih gospodarstava i poslovanja	262.928.104,58
M7 - Temeljne usluge i obnova sela u ruralnim područjima	265.882.352,94
M8 - Ulaganja u razvoj šumskih područja i poboljšanje održivosti šuma	92.941.176,47
M9 - Uspostava proizvođačkih grupa i organizacija	8.888.888,89
M10 - Poljoprivreda, okoliš i klimatske promjene	138.830.280,00
M11 - Ekološki uzgoj	128.309.623,50
M13 - Plaćanja područjima s prirodnim ograničenjima ili ostalim posebnim ograničenjima	321.600.000,00
M16 - Suradnja	8.333.333,33
M17 - Upravljanje rizicima	56.673.373,50
M18 - Financiranje dodatnih nacionalnih izravnih plaćanja za Hrvatsku	139.875.000,00
M19 - LEADER (CLLD)	67.540.725,00
M20 - Tehnička pomoć	64.746.543,59
UKUPNO 2014 - 2020	2.383.294.499,84

Izvor: Informacijski centar EUROPE DIRECT Zadar.com, URL: <http://edic-zadar.com/> (18.8.2019.)

Na razini Europske unije također postoji program ruralnog razvoja.

3.4. Program ruralnog razvoja Europske unije

Ruralni razvoj kao drugi stup Zajedničke poljoprivredne politike financiran je od strane Europskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj. Fond je usmjeren na umanjeње gospodarskih razlika između regija EU kroz razvoj poljoprivrednog sektora. U novom financijskom razdoblju od 2014. do 2020. godine predviđeni proračun za poljoprivredni program i ruralni razvoj iznosi 95,577 milijardi eura od čega će Republici Hrvatskoj iz Europskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj biti na raspolaganju 2,026 milijardi eura. Sredstvima programa se mogu koristiti poljoprivredni gospodarski subjekti, poljoprivredne organizacije, udruge i sindikati, poljoprivrednici, šumari i mladi.

Prioriteti programa su²⁴:

- promicanje znanja i inovacija u poljoprivredi, šumarstvu i ruralnim područjima,
- povećanje održivosti poljoprivrednih gospodarstava te konkurentnosti svih vrsta poljoprivrednih djelatnosti u svim regijama, promovirajući pri tome i inovacijske poljoprivredne tehnologije, kao i održivo upravljanje šumama,
- promicanje organiziranja lanca prehrane, uključujući preradu i trženje poljoprivrednih proizvoda, dobrobit životinja te upravljanje rizicima u poljoprivredi,
- obnavljanje, očuvanje i poboljšanje ekosustava vezanih uz poljoprivredu i šumarstvo,
- promicanje učinkovitosti resursa i pomaka prema klimatski elastičnom gospodarstvu s niskom razinom ugljika u poljoprivrednom, prehrambenom i šumarskom sektoru,
- promicanje socijalne uključenosti, smanjenje siromaštva i gospodarski razvoj u ruralnim područjima.

Strukturu upravljanja i kontrole čine tri nadležna tijela²⁵:

- Upravljačko tijelo odgovorno je za rad cjelokupnog sustava politike ruralnog razvoja radi učinkovitog i transparentnog korištenja financijskih sredstava. Upravljačko tijelo čine Ministarstvo poljoprivrede, Uprava za upravljanje Eu fondom za ruralni razvoj, Eu i međunarodnu suradnju.
- Tijelo za ovjeravanje koju čini Agencija za reviziju sustava provedbe programa Europske unije (ARPA). Zadužena je za provjeru ispunjavanja kriterija, provjeru točnosti računa uzimajući u obzir zadane kriterije.
- Akreditirana agencija za plaćanje koja je odgovorna za izvršenje plaćanja potpora na temelju izdanih natječaja. Odobrava i izvršava plaćanja, vodi kontrolu preuzetih obveza i izvršenih te je odgovorna za upravljanje i kontrolu izdataka.

Republika Hrvatska treba iskoristiti svoj položaj kao članica Europske unije i maksimalno raditi na ruralnom razvoju. Unatoč tome što EU fondovi nude financijsku pomoć za razvoj ruralnih područja, većina stanovništva je isprva bila skeptična po tom pitanju jer su pretpostavljali da postoji skrivena namjera iza te financijske pomoći i zbog toga je iskorištenost EU fondova ispočetka bila veoma niska. Nakon što su najhrabriji odlučili pokušati iskoristiti pomoć EU fondova i to vrlo uspješno, postupno je počela rasti iskorištenost EU fondova kad su građani

²⁴ Strukturni fondovi.hr, URL: <http://www.strukturnifondovi.hr/program-ruralnog-razvoja-2014-2020> (19.8.2019.)

²⁵ Ibidem

vidjeli da je taj novac stvarno namijenjen razvoju ruralnih područja. Da bi građani uspjeli povući novac iz fondova trebaju napraviti projekt kojim je definiran točan način uporabe novca jer se iz EU fondova financiraju samo projekti koji su u skladu sa razvojnim ciljevima Republike Hrvatske. Treba naglasiti da se projekti financiraju isključivo putem natječaja koje objavljuju resorna ministarstva stoga je potrebno prikupiti svu natječajnu dokumentaciju na vrijeme i prijaviti projekt. Trajanje postupka od roka za prijavu do donošenja odluke o dodjeli bespovratnih sredstava je najviše 4 mjeseca. Ugovor o dodjeli sredstava sklapa se u roku od 30 dana od donošenja odluke o dodjeli bespovratnih sredstava. Ukoliko dolazi do nepoštivanja ugovornih obveza kao što su nenamjensko trošenje sredstava, nepoštivanje rokova plaćanja i nedokumentirano adekvatno trošenje onda ista ta bespovratna sredstva postaju povratna sredstva jer EU fondovi zahtijevaju vraćanje ukupnog iznosa u slučaju kršenja ugovora.

4. ANALIZA POLJOPRIVREDE I EUROPSKOG POLJOPRIVREDNOG FONDA ZA RURALNI RAZVOJ

U Hrvatskoj postoji još uvijek veliki broj seljačkih gospodarstava koja nisu u stanju proizvoditi velike količine poljoprivrednih proizvoda za široke mase. Oni se bave uglavnom tradicionalnim poljodjelstvom. S obzirom da proizvode male količine proizvoda koje plasiraju na tržište vlastitim prodajnim kanalima, a sve radi ostvarivanja određenog dohotka, razvojem izravne prodaje oni ostvaruju dodatnu zaradu.

S obzirom da je Hrvatska članica Europske unije, treba istaknuti kako se Europska unija pomoću europskih fondova zalaže za razvoj poljoprivrede. Na godišnjoj razini Europska komisija dijeli 20 milijardi eura na privatne i javne organizacije te udruge. Sredstva se dodjeljuju kroz više od 350 programa u područjima jačanja kapaciteta i izgradnje institucija, prekogranične suradnje, regionalnog razvoja, razvoja ljudskih potencijala, ruralnog razvoja, okoliša, obrazovanja, urbanog razvoja, poljoprivrede, zdravlja, energetske učinkovitosti, prometa, istraživanja, turizma, inovacija i sl.

Konkretno što se Republike Hrvatske tiče, posebna pažnja treba pridati ruralnom razvoju i poljoprivredi s obzirom da je preko 90 % područja Republike Hrvatske ruralno područje. Ono što većinom Hrvatskoj donosi najviše prihoda jest turizam. Hrvatska svakako treba iskoristiti potencijal turizma, no ne smije se oslanjati isključivo na turizam. Potrebno je raditi na održivosti turizma, pa tako i održivosti cijelog sustava i okrenuti se područjima poput istraživanja, inovacija, greenfield investicija i svakako poljoprivredi.

Europski parlament i Vijeće 17. prosinca 2013. uspostavili su institucionalni okvir za upravljanje i provedbu europskih strukturnih i investicijskih fondova (ESI fondovi) u Republici Hrvatskoj za financijsko razdoblje od 2014. do 2020. godine. Prema čl. 2 Zakona o uspostavi institucionalnog okvira za provedbu europskih strukturnih i investicijskih fondova u Republici Hrvatskoj u razdoblju od 2014. do 2020. godine, dokumenti za korištenje sredstava ESI fondova, koje izrađuje Republika Hrvatska, a usvaja Europska komisija su Partnerski sporazum i Programi.

ESI fondovi koji se provode u Republici Hrvatskoj su²⁶:

1. “Europski fond za regionalni razvoj (EFRR),
2. Europski socijalni fond (ESF),
3. Kohezijski fond,
4. Europski fond za pomorstvo i ribarstvo (EFPR) te
5. Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj (EPFRR)”.

Sredstva ESI fondova u Republici Hrvatskoj koriste se na temelju Programa prikazanih na tablici u nastavku (Tablica 5).

Tablica 3. Programi ESI fondova

PROGRAM	OPIS
Programi kojima se podržava cilj „Ulaganje za rast i radna mjesta“	a) Operativni program „Konkurentnost i kohezija“, financiran iz EFRR-a i Kohezijskog fonda b) Operativni program „Učinkoviti ljudski potencijali“, financiran iz ESF-a
Programi kojima se podržava cilj “Europska teritorijalna suradnja”, uključujući programe u okviru vanjskih financijskih instrumenata Unije	a) IPA program prekogranične suradnje Hrvatska – Bosna i Hercegovina – Crna Gora, financiran iz EFRR-a b) IPA program prekogranične suradnje Hrvatska – Srbija, financiran iz EFRR-a

²⁶ Zakon o uspostavi institucionalnog okvira za provedbu europskih strukturnih i investicijskih fondova u Republici Hrvatskoj u razdoblju od 2014. do 2020. godine, NN 92/14, URL: <https://www.zakon.hr/z/734/Zakon-o-uspostavi-institucionalnog-okvira-za-provedbu-europskih-strukturnih-i-investicijskih-fondova-u-Republici-Hrvatskoj-u-razdoblju-2014-2020> (20.8.2019.)

	c) Program prekogranične suradnje Mađarska – Hrvatska, financiran iz EFRR-a d) Program prekogranične suradnje Slovenija – Hrvatska, financiran iz EFRR-a e) Program prekogranične suradnje Italija – Hrvatska, financiran iz EFRR-a f) Program transnacionalne suradnje Središnja Europa, financiran iz EFRR-a g) Program transnacionalne suradnje Mediteran, financiran iz EFRR-a h) Program transnacionalne suradnje Dunav, financiran iz EFRR-a i) Jadransko-jonski program transnacionalne suradnje, financiran iz EFRR-a j) Program međuregionalne suradnje INTERREG EUROPE, financiran iz EFRR-a k) Program međuregionalne suradnje INTERACT, financiran iz EFRR-a l) Program međuregionalne suradnje URBACT, financiran iz EFRR-a m) Program međuregionalne suradnje ESPON, financiran iz EFRR-a
Operativni program za ribarstvo kojim se podržavaju ciljevi Zajedničke ribarstvene politike i Integrirane pomorske politike, financiran iz EFPR-a	-
Program ruralnog razvoja kojim se podržavaju ciljevi Europske unije za ruralni razvoj, financiran iz EPFRR-a	-

Izvor: Zakon o uspostavi institucionalnog okvira za provedbu europskih strukturnih i investicijskih fondova u Republici Hrvatskoj u razdoblju od 2014. do 2020. godine, NN 92/14, čl. 4, URL: <https://www.zakon.hr/z/734/Zakon-o-uspostavi-institucionalnog-okvira-za-provedbu-europskih-strukturnih-i-investicijskih-fondova-u-Republici-Hrvatskoj-u-razdoblju-2014-2020> (20.8.2019.)

Poljoprivreda je izuzetno važna za sredine u razvoju, jer postavlja temelje za održiv gospodarski rast. Razvoj poljoprivrede potiče rast i u nepoljoprivrednim sektorima, koji rezultira povećanjem zapošljavanja i poboljšanjem standarda života. To svakako treba imati na umu i raditi na tome da se poljoprivreda sve više razvija.

“U distribuciji poljoprivrednih proizvoda na veliko uobičajeno se u lancu distribucije pojavljuje veletrgovac kao posrednik između proizvođača i maloprodavača, odnosno velikih kupaca poljoprivrednih proizvoda. To je posebice izraženo kod malih individualnih proizvođača koji nemaju izravan pristup maloprodajnim lancima. Pritom veletrgovac obavlja svoju posredničku ulogu, ali istodobno znatno poskupljuje cijenu poljoprivrednih proizvoda. Nepovezanost malih poljoprivrednih proizvođača i nemogućnost izravnog pristupa krajnjim kupcima dovodi ih u nepovoljan položaj u odnosu na veletrgovca. Mali proizvođači uglavnom moraju prihvatiti ponuđenu cijenu i uvjete plaćanja koje diktira veletrgovac-otkuplivač. Tako postavljeni neravnopravni uvjeti dovode do stalnog smanjenja broja domaćih poljoprivrednih proizvođača i sve teže ekonomske situacije u kojoj se nalaze”²⁷.

Što se tiče poljoprivredno-prehrambnih proizvoda, dio proizvoda još uvijek se plasira direktnim kanalima kao što su tržnice na malo. To se prije svega odnosi na voće i povrće koje je proizvedeno na obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima. “Trgovinu poljoprivrednih proizvoda Hrvatske karakteriziraju razjedinjeni i usitnjeni poljoprivredni proizvođači, malobrojni i jaki otkuplivači poljoprivrednih proizvoda te maloprodavači koji su isključivo orijentirani prema otkuplivačima i uvoznicima. Postoje i veletržnice koje su trebale odigrati ulogu mjesta gdje se susreću proizvođači i kupci, ali one danas uglavnom pružaju usluge najma prostora trgovcima i ponekim proizvođačima. Iz veletržnica se opskrbljuju trgovci na malo koji prodaju proizvode na tržnicama, mali maloprodavači i rijetki subjekti, kao što su ugostitelji i restorateri, koji koriste poljoprivredne proizvode u svom tehnološkom procesu”²⁸.

Ekonomska politika koja se vodi prema poljoprivrednim proizvođačima pod snažnim je utjecajem trgovačkih poduzeća. Tržište poljoprivrednih proizvoda nije regulirano, a hrvatski su proizvođači izloženi konkurenciji uvoznih poljoprivrednih proizvoda čija se proizvodnja u zemljama izvoznicama stimulira. Država ne sankcionira uvoz subvencioniranih poljoprivrednih proizvoda, iako za to ima predviđene zaštitne instrumente.

Kako bi se hrvatski poljoprivredno prehrambeni proizvodi mogli prodavati na tržištu oni moraju zadovoljiti propisane zahtjeve o kvaliteti. Dvije su institucije koje propisuju i nadziru kvalitetu

²⁷ Bezić, H. (2011): Distribucija poljoprivrednih proizvoda: burza voća i povrća u Osijeku, Rijeka: Sveučilište u Rijeci, Ekonomski fakultet u Rijeci, str. 99

²⁸ Ibidem

poljoprivredno prehrambenih proizvoda: HDK (Hrvatsko društvo za kvalitetu) i HAH (Hrvatska agencija za hranu).

4.1. Udio poljoprivrede u bruto domaćem proizvodu Republike Hrvatske

Kako bi se dobila što bolja slika udjela poljoprivrede u bruto domaćem proizvodu u nastavku slijedi tablični prikaz postotnog udjela poljoprivrede u bruto domaćem proizvodu (BDP) za razdoblje od 2010. do 2016. godine za Republiku Hrvatsku (Tablica 6).

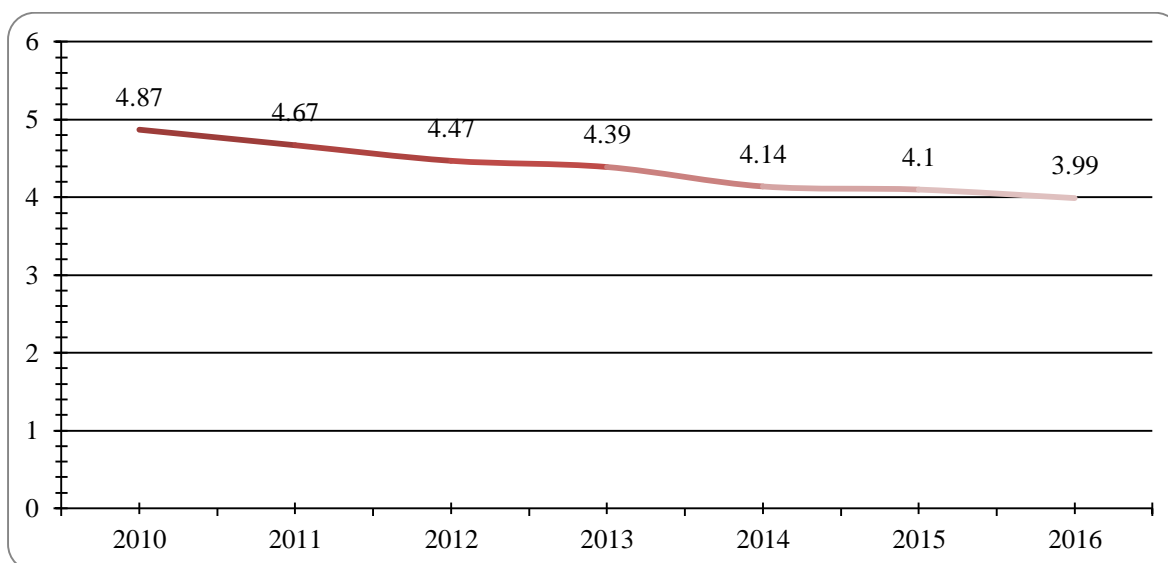
Tablica 4. Postotni udio poljoprivrede u bruto domaćem proizvodu Republike Hrvatske u razdoblju od 2010. do 2016. godine

Godina	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.
Postotak	4,87	4,67	4,47	4,39	4,14	4,1	3,99

Izvor: izrada autora prema podacima dostupnim na Državni zavod za statistiku RH, URL: <https://www.dzs.hr/> (20.8.2019.)

Nažalost, iz godine u godinu evidentan je pad udjela poljoprivrede kao gospodarske grane u *BDP-u. Za bolji prikaz, u nastavku slijedi grafički prikaz (Grafikon 1).

Grafikon 1. Postotni udio poljoprivrede u bruto domaćem proizvodu Republike Hrvatske u razdoblju od 2010. do 2016. godine

Izvor: izrada autora prema podacima dostupnim na Državni zavod za statistiku RH, URL: <https://www.dzs.hr/> (20.8.2019.)

Prostora za napredak uvijek ima i tome treba težiti. Smanjenje broja poljoprivrednih gospodarstava prema DZS gdje je 2007. godine bilo 181 250 gospodarstava a 2016. je broj poljoprivrednih gospodarstava pao na 134 459 gospodarstava, zatim broj obiteljske radne snage gdje je 2007. godine bilo 423 920 osoba a 2016. godine 300 172 osobe od čega najveći udio zauzimaju osobe od 65 godina starosti i više, pokazuje nam da je sve manje radno sposobnog stanovništva u sektoru poljoprivrede i jedan dio se može pripisati razvoju poljoprivredne djelatnosti gdje se sve manje koristi ljudski rad a sve više moderna mehanizacija, a jedan dio zato što mladi ljudi zbog potrebe za obrazovanjem napuštaju ruralna područja i većina mladih nakon završenog obrazovanja ostane živjeti u većim gradovima.

Da ne bi bilo sve negativno potrebno je naglasiti porast površine ekološkog korištenog poljoprivrednog zemljišta gdje je posljednih godina uočen veliki rast. Prema DZS 2013. godine je bilo 40 660 hektara dok je 2018. godine 103 166 hektara ekološki korištenog poljoprivrednog zemljišta. Broj poljoprivrednih proizvođača koji su se oprijedjelili za ekološku proizvodnju je od 2013. godine gdje je iznosio 1 608 proizvođača, do 2018. godine narastao na 4 374 proizvođača. Ovi podaci nam govore da želja i volja postoji za radom u poljoprivredi ali da je ipak potrebna pomoć u obliku poticaja od Republike Hrvatske i Europske unije. Potrebno je zaustaviti trend pada udjela poljoprivrede u BDP-u Republike Hrvatske i raditi na tome da se on stabilizira.

4.2. Zaposleni u poljoprivredi

Prema DZS(Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske) u lipnju 2018. broj zaposlenih u pravnim osobama Republike Hrvatske iznosio je 1 206 344, a od toga 585 626 čine žene. U odnosu na svibanj 2018. broj ukupno zaposlenih u pravnim osobama porastao je za 1,4%, a broj zaposlenih žena za 1,6%. U lipnju 2018. u području poljoprivrede, šumarstva i ribarstva broj zaposlenih iznosio je 22 059, a od toga 6 038 čine žene.

Svakako, treba istaknuti Agenciju za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju koja zapošljava sve veći broj djelatnika i aktivno se zalaže za napredak u tim područjima. Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju je ostvarila značajan napredak u

ostvarenju svojih ključnih ciljeva vezanih uz Zajedničku poljoprivrednu i ribarstvenu politiku, provedbi natječaja iz Programa ruralnog razvoja RH 2014. – 2020. te Operativnog programa za pomorstvo i ribarstvo RH 2014. – 2020., a sve u svrhu doprinosa razvoju životnog standarda poljoprivrednika i ribara te unaprjeđenju kvalitete života na ruralnim prostorima. Na dan 31.12.2017. godine Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju zapošljavala je ukupno 696 radnika (središnji ured 356 radnika, a podružnice 340 radnika).

4.3. Europski fond za regionalni razvoj

“Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj ima za cilj jačanje europske politike ruralnog razvoja i pojednostavljivanje njezine provedbe”²⁹.

Opći ciljevi Europskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj su:

- jačanje konkurentnosti poljoprivrednog i šumarskog sektora i poboljšanje kvalitete života u ruralnim područjima,
- zaštita okoliša izvan urbanih područja,
- poticanje diverzifikacije ruralnog gospodarstva.

“Aktivnosti koje se provode programom kroz Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj svrstane su u četiri osi³⁰:

- 1. os - Konkurentnost ima za cilj restrukturirati i modernizirati poljoprivredni sektor. Aktivnosti koje ubrajamo unutar ove osi su: otvaranje novih trgovina za poljoprivredne i šumarske proizvode, poboljšanje ekološke učinkovitosti na farmama i u šumarstvu, modernizacija poljoprivrednih gospodarstava, povećanje gospodarske vrijednosti šuma, prerada i tržišni plasman poljoprivrednih i šumarskih proizvoda, prilagodba standardima EU, poboljšanje i razvoj infrastrukture, razvoj polovnih vještina u ruralnim područjima, potpora novim mladim poljoprivrednicima te prijevremeni odlazak poljoprivrednika u mirovinu.

²⁹ Europski fond za regionalni razvoj.com, URL: <http://www.izih.com/europski-poljoprivredni-fond-za-ruralni-razvoj.html> (20.8.2019.)

³⁰ Europski fondovi.eu, URL: <http://europskifondovi.eu/programi/europski-poljoprivredni-fond-za-ruralni-razvoj-eafrd/> (20.8.2019.)

- 2. os - Zaštita okoliša i upravljanje zemljištem podupire bio-raznolikost, očuvanje i razvoj ekoloških poljoprivrednih i šumarskih sustava i tradicionalnih poljoprivrednih krajolika, očuvanje voda te mjere usmjerene na smanjenje efekta klimatskih promjena. Aktivnosti koje ubrajamo unutar ove osi su: održiva uporaba poljoprivrednih površina, skrb za životinje, neproizvodne investicije, posebne investicije u mreže poput NATURA 200022, održiva uporaba šumskih površina.
- 3. os - Podupire raznolikost ruralnoga gospodarstva i kvalitetu života u ruralnim područjima. Raznolikost ruralnih gospodarstava obuhvaća aktivnosti pokretanja i razvoja seoskog i eko-turizma te poslova koji su s njima u vezi, oživljavanje i komercijalizacija lokalnih obrta te ponudu novih usluga koje se temelje na postojećim izvorima. Aktivnosti unutar treće osi odnose se na poboljšanje kvalitete života u ruralnim krajevima te na povećanje vjerovatnosti za uspjehom“.

Naknadno je dodan pristup Leader koji predstavlja koncept kojim se ruralno stanovništvo i lokalni čimbenici, uključujući i lokalnu upravu nastoje mobilizirati u svrhu razmatranja potencijala svojega kraja koji treba na kraju uobličiti kroz izradu i primjenu razvojne strategije.

U razdoblju od 2007. do 2013. programu je bilo namijenjeno 96,4 milijarde eura dok u novom financijskom razdoblju od 2014. do 2020. godine dostupno je na korištenje 95,577 milijardi eura što čini 24.4% ukupnog proračuna.

Koristeći ovaj pristup, Europska unija promovira održivi razvoj u ruralnim područjima, vodeći brigu o gospodarskom te socijalnom aspektu te zaštiti okoliša. Autor bi u ovom slučaju posebno izdvojio zaštitu okoliša. Kvalitetna politika zaštite okoliša pridonosi poboljšanju stanja okoliša u zemlji. Treba razumijeti kako je zaštita okoliša globalni problem. Shodno tome, zahtijeva globalna rješenja. Također, treba shvatiti da nije moguće zaštititi okoliš na način onemogućavanja gospodarskog razvoja, već je potrebno usredotočiti se na to kako postići održivi razvoj. Suvremena politika zaštite okoliša treba postići ciljeve održivog razvoja gospodarskog i društvenog sustava, zaštitu pojedinih ekosustava i trajno očuvanje biološke raznolikosti, ekološke stabilnosti i drugo.

5. ZAKLJUČAK

Globalizacijski procesi utječu na promjene ruralnosti s kojima se mijenja vrijednost ruralnih prostora i ruralne kulture. Globalizacija i otvaranje hrvatskog društva svjetskim integracijama ima šansu postupnog, ali i planiranog prekida s logikom ograničavanja vrijednosti ruralnoga. Formira se svijest o vrijednosti ruralnoga samoga po sebi, svijest o kulturnoj vrijednosti ruralnoga i njegovoj vrijednosti na globalnoj razini. Ta svijest počiva na činjenici da ruralno nije, jednostavno samo po sebi, pretpostavka za uvjete društvenog razvoja o kojoj se ne mora mnogo brinuti, nego da tu pretpostavku treba jednako tako uvažavati i održavati kao što se to čini sa svim drugim razvojnim strukturama.

Ruralni razvoj kao drugi stup Zajedničke poljoprivredne politike financiran je od strane Europskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj. Glavni cilj ovog fonda jest poboljšanje upravljanja i kontrola nad ruralnim razvojem Europske unije.

Za ruralni razvoj iznimno je važan razvoj poljoprivrede. Poljoprivreda u Republici Hrvatskoj nije na zadovoljavajućoj razini. Unatoč naporima posebice obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava, potrebno je još mnogo raditi na razvoju poljoprivrede. Ono što je pozitivno jest kako poljoprivreda ima potencijal za rast i razvoj u Republici Hrvatskoj. Pri otkupu javljaju se nedostaci kao što su niska cijena otkupa te neredovita i zakašnjela isplata. Hrvatska poljoprivreda zaostaje u razvoju i konkurentnosti. S obzirom da ima potencijala za razvoj, autor ovoga rada vjeruje kako će se situacija u budućnosti popraviti.

POPIS LITERATURE

Knjige:

1. Bezić, H. (2011): Distribucija poljoprivrednih proizvoda: burza voća i povrća u Osijeku, Rijeka: Sveučilište u Rijeci, Ekonomski fakultet u Rijeci
2. Bogunović, A. (2011): Regionalna ekonomika i politika, Zagreb: Ekonomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
3. Črnjar, M. i Črnjar, K. (2009): Menadžment održivog razvoja, Rijeka: Ekonomski fakultet Sveučilišta u Rijeci
4. Družić, I. ; Akrap, A. ; Barić, V. ; Crkvenac, M. ; Čavrak, V. ; Gelo, J. ; Grahovac, P. ; Jovančević, R. ; Kovačević, Z. ; Obadić, A. ; Pašalić, Z. ; Skala, Ž. I Tica, J. (2003): Hrvatski gospodarski razvoj, Zagreb: Ekonomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
5. Dulčić, A. i Petrić, L. (2001): Upravljanje razvojem turizma, Zagreb: Mate
6. Đulabić, V. (2007): Regionalizam i regionalna politika, Zagreb: Društveno veleučilište
7. Ekonomski leksikon (1995): Održivi razvoj, Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža
8. Osmanagić, B. N. (2010): Kontroling između profita i održivog razvoja, Zagreb: M.E.P. d.o.o.

Članci i publikacije:

1. Cifrić, I. (2000): Globalizacija i ruralni razvoj, Sociologija i prostor (146), URL: <https://hrcak.srce.hr/119977> (18.8.2019.) str. 387-390
2. Kersan-Škreb, M. (2008): Zajednička poljoprivredna politika Europske unije, Financijska teorija i praksa, 32 (4), URL: <https://hrcak.srce.hr/34070> (18.8.2019.) str. 543
3. Strategija regionalnog razvoja Republike Hrvatske za razdoblje do kraja 2020. godine
4. Galović, T. (2017): Putevima krupnog kapitala i globalizacije, URL: https://bib.irb.hr/datoteka/904799.Galovic_2017_e_izdanje.pdf str. 17-24

Zakoni:

1. Zakon o regionalnom razvoju Republike Hrvatske, NN 153/2009, URL: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2009_12_153_3746.html (10.8.2019.)
2. Zakon o uspostavi institucionalnog okvira za provedbu europskih strukturnih i investicijskih fondova u Republici Hrvatskoj u razdoblju od 2014. do 2020. godine, NN

92/14, URL: <https://www.zakon.hr/z/734/Zakon-o-uspostavi-institucionalnog-okvira-za-provedbu-europskih-strukturnih-i-investicijskih-fondova-u-Republici-Hrvatskoj-u-razdoblju-2014-2020> (20.8.2019.)

Internetske stranice:

1. Agencija za regionalni razvoj.hr, URL: <https://www.arr.hr/> (15.8.2019.)
2. APPRRR.hr, URL: <https://www.apprrr.hr/ruralni-razvoj/> (18.8.2019.)
3. Državni zavod za statistiku RH.hr, URL: <https://www.dzs.hr/> (20.8.2019.)
4. Europski fondovi.eu, URL: <http://europskifondovi.eu/programi/europski-poljoprivredni-fond-za-ruralni-razvoj-eafrd/> (20.8.2019.)
5. HMRR.hr, URL: <http://www.hmrr.hr/hr/ruralni-razvoj/sto-je-to-ruralni-razvoj/> (10.8.2019.)
6. Informacijski centar EUROPE DIRECT Zadar.com, URL: <http://edic-zadar.com/> (18.8.2019.)
7. Ministarstvo zaštite okoliša i energetike.hr, URL: <https://puo.mzoip.hr/hr/spuo.html> (15.8.2019.)
8. Regionalni razvoj.com, URL: <http://regionalni.weebly.com/provedba.html> (15.8.2019.)
9. Strukturni fondovi.hr, URL: <http://www.strukturnifondovi.hr/program-ruralnog-razvoja-2014-2020> (19.8.2019.)

POPIS ILUSTRACIJA

Popis slika

Slika 1. Dimenzije ruralnosti	121
Slika 2. Tri temeljna načela ZPP	154

Popis tablica

Tablica 1. Kretanje izvoza Republike Hrvatske, 2007.-2017.	6
Tablica 2. Prioriteti ruralnog razvoja Republike Hrvatske	16
Tablica 3. Raspodjela sredstava po mjerama	18
Tablica 5. Programi ESI fondova	232
Tablica 6. Postotni udio poljoprivrede u bruto domaćem proizvodu Republike Hrvatske u razdoblju od 2010. do 2016. godine	25

Popis grafikona

Grafikon 1. Postotni udio poljoprivrede u bruto domaćem proizvodu Republike Hrvatske u razdoblju od 2010. do 2016. godine	25

SAŽETAK

Globalizacija je utjecala na razne procese. Utjecaji su tako vidljivi i u ruralnom razvoju. Ruralni razvoj drugi je stup Zajedničke poljoprivredne politike. Financiran je sredstvima Europskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj. Dugoročni je cilj ruralnog razvoja povećanje konkurentnosti poljoprivrede, održivo upravljanje prirodnim resursima i uravnotežen razvoj ruralnih krajeva. S obzirom da je Republika Hrvatska članica Europske unije ima pravo na korištenje sredstava iz fondova. To je prilika koju svakako treba iskoristiti i zajedno sa svim dionicima raditi na ruralnom razvoju i održivosti. Predmet istraživanja ovoga rada odnosi se na analizu utjecaja globalizacije na ruralni razvoj u Republici Hrvatskoj. Cilj je ovoga rada predstaviti osnovne značajke ruralnog razvoja. Pored toga, cilj je ovoga rada analizirati utjecaj globalizacije na ruralni razvoj u Republici Hrvatskoj.

Ključne riječi: globalizacija, ruralni razvoj, Republika Hrvatska

SUMMARY

Globalization has influenced on various processes. The impacts are also visible in rural development. Rural development is the second pillar of the Common Agricultural Policy. It is funded by the European Agricultural Fund for Rural Development. The long-term goal of rural development is to increase the competitiveness of agriculture, sustainable management of natural resources and the balanced development of rural areas. Given that the Republic of Croatia is a member of the European Union, it has the right to use the funds from the funds. This is an opportunity that should definitely be seized and, together with all stakeholders, work on rural development and sustainability. The subject of this paper is to analyze the impact of globalization on rural development in the Republic of Croatia. The aim of this paper is to present the basic features of rural development. In addition, the aim of this paper is to analyze the impact of globalization on rural development in the Republic of Croatia.

Keywords: globalization, rural development, Republic of Croatia